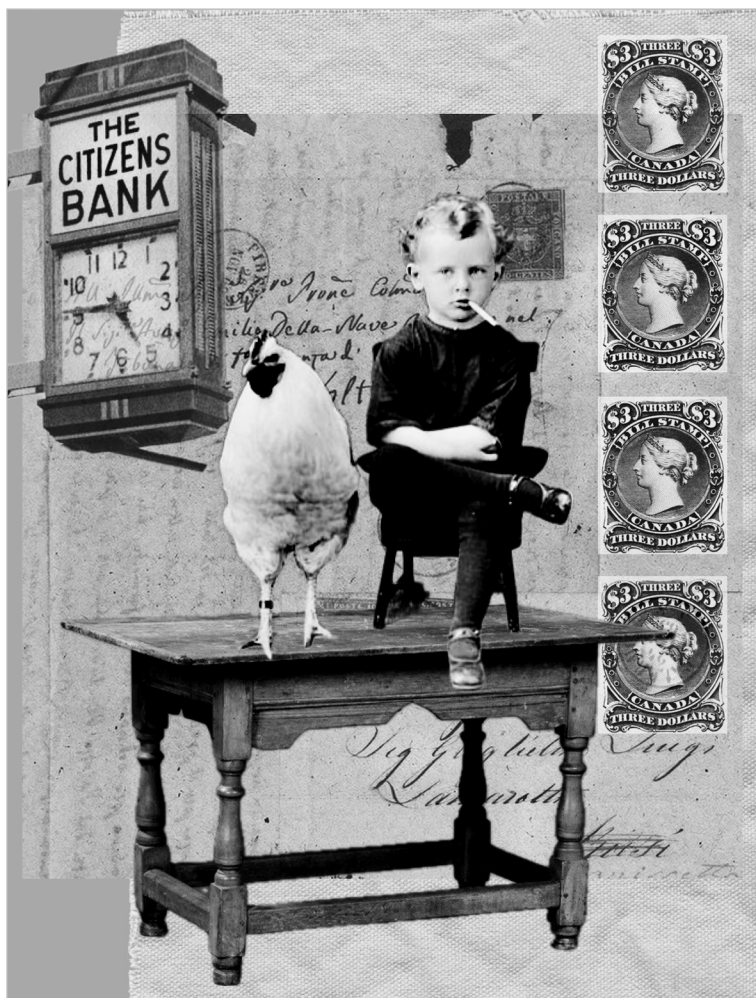


Зі збірки
«ЛІТЕРАТУРНІ ЛЯПУ»
(1910)



МОЯ ФІНАНСОВА КАР'ЄРА

Коли я заходжу в банк, мене хапають дрижаки. Мене лякають клерки, віконця кас, вигляд грошей; мене лякає геть усе.

Тієї миті, коли я переступаю поріг банку і намагаюся залагодити там справу, я перетворююся на безвідповідального дурника.

Я знав це й раніше, та коли мені підвищили платню до п'ятдесяти доларів на місяць, то відчув, що банк — єдине годяще для неї місце.

Тож я ввалився досередини і боязко роззирнувся на клерків. Я гадав собі, що людина, яка збирається відкрити рахунок, конче мусить проконсультуватися з управителем.

Я підійшов до віконечка із написом: «Бухгалтер». Бухгалтер був довготелесим холоднокривним чортякою. Сам його вигляд мене лякав.

— Чи можу я поговорити з управителем? — запитав я у нього замогильним голосом. І урочисто додав:

— Наодинці.

Сам не знаю, чому я сказав «наодинці».

— Звісно, — відказав бухгалтер і привів управителя.

Той виявився понурим, незворушним чолов'ягою.

Свої п'ятдесят шість доларів, зібгані у кульку, я затискав у кишені.

— Ви управитель? — уточнив я. Бог мені свідок, що я в цьому не сумнівався.

— Так, — відказав він.

— Чи можу я поговорити з вами... наодинці? — запитав я. Я не хотів казати «наодинці» знову, але без цього справа видавалася очевидною.

Управитель поглянув на мене дещо насторожено. Він відчув, що я маю довірити йому жахливу таємницю.

— Проходьте сюди, — мовив він і провів мене до окремого кабінету. Повернувши ключ у замку, він сказав:

— Тут нам ніхто не заважатиме. Прошу сідати.

Ми обидва сиділи й дивилися один на одного. Я не міг зронити ні слова.

— Гадаю, ви один із людей Пінкертона, — промовив він.

З моєї загадкової манери поводження він виснував, що я детектив. Я знав, що саме він думає, і почувався через це ще гірше.

— Ні, я не від Пінкертона, — відповів я, ніби натякаючи, що я з контори його конкурентів.

— Правду кажучи, — вів я далі, так, наче змушений був про це збрехати, — я взагалі ніякий не детектив. Я прийшов відкрити рахунок. Я хочу зберігати всі свої гроші в цьому банку.

Управителю, здавалось, полегшало, та він і далі мав серйозний вигляд; тепер він вирішив, що я син барона Ротшильда чи Гулд¹-молодший.

— Великий рахунок, я гадаю, — мовив він.

— Досить великий, — прошепотів я. — Я збираюся покласти п'ятдесят шість доларів зараз і регулярно вносити п'ятдесят доларів щомісяця.

Управитель підвівся, відчинив двері й гукнув бухгалтера:

— Пане Монтгомері, — мовив він безжально голосно, — цей добродій відкриває рахунок. Він покладе п'ятдесят шість доларів. На все добре!

Я підвівся. Обіч мене були відчинені великі залізні двері.

— На все добре! — сказав я і зайшов у сейф.

— Виходьте, — холодно звелів управитель і показав мені на інші двері.

¹ Джейсон Гулд (1836–1892) — американський залізничний магнат і фінансист. (Тут і далі примітки перекладача.)

Я підійшов до віконця бухгалтера і рвучким судомним рухом, схожим на рух фокусника, тицьнув йому кульку з купюр.

Моє обличчя було смертельно бліде.

— Ось, — сказав я, — покладіть це на депозит.

Тон моїх слів, здавалось, означав: «Покінчімо з цією болісною процедурою, поки я не передумав».

Він узяв гроші і передав їх іншому клеркові.

Потому змусив мене вказати суму на бланку і підписатися у конторській книжці. Я вже не тямив, що роблю. Банк поплив у мене перед очима.

— Гроші внесено? — запитав я глухим, тремтячим голосом.

— Так, — відказав бухгалтер.

— У такому разі я хочу виписати чек.

Я мав намір зняти з цієї суми шість доларів на поточні потреби. Хтось подав мені крізь віконце чекову книжку, а хтось інший заходився пояснювати тонкощі процедури. В людей у банку складалося враження, що я мільйонер-інвалід. Я нашкрябав щось на чеку і тицьнув його клеркові. Він поглянув на аркуш.

— Що?! Ви хочете забрати гроші? — запитав він подивовано.

І тоді я зрозумів, що написав п'ятдесят шість замість шести. Однак я зайшов надто далеко, аби тепер усе спростовувати. Мені здавалось, що пояснити все це — просто неможливо. Усі клерки припинили писати, щоби поглянути на мене.

З горя я наважився на відчайдушний крок.

— Так, усе.

— Ви забираєте свої гроші з банку?

— Все до цента.

— Ви більше не збираєтеся нічого вкладати? — запитав спантеличений клерк.

— Нічого.

У мене проблиснула безглузда надія, що вони могли вирішити, буцім мене щось образило, поки я виписував чек, і тому я передумав. Я вдався до жалюгідної спроби вдати із себе чоловіка зі страшенно запальною вдачею.

Клерк приготувався видавати гроші.

— Як вам краще виплатити? — запитав він.

— Що?

— Як вам краще виплатити?

— О, — до мене дійшло, про що він говорить, і я відповів, навіть не намагаючись думати, — по п'ятдесят.

Він вручив мені п'ятдесятидоларову банкноту.

— А шість? — поцікавився він сухо.

— По шість, — відказав я.

Він подав мені гроші і я метнувся геть.

Щойно за мною гримнули масивні двері, до мене долинуло відлуння гомеричного реготу, який здіймався аж до самісінької стелі. Відтоді я ніколи не кладу гроші в банк. Готівку тримаю у кишенях штанів, а заощадження у срібних доларах — у шкарпетці.

ЖАХЛИВА ДОЛЯ МЕЛЬПОМЕНУСА ДЖОНСА

Деяким людям — не нам із вами, бо ми страх які незворушні, — так от, деяким людям надзвичайно складно попрощатися, коли вони зайдуть до когось на хвилюку або ж проводять вечір у знайомих. Як тільки наближається момент, коли гість відчуває, що має повне право піти, він встає і, затинаючись, каже:

— Що ж, думаю, мені...

На це йому відповідають:

— О, невже ви мусите вже йти? Але ж іще так рано.

І тут починається болісна боротьба.

Гадаю, найсумнішим відомим мені прикладом цього був випадок із моїм бідолашним приятелем Мельпоменусом Джонсом, вікарієм — дуже милим молодиком, якому було лише двадцять три! Він просто не міг піти від людей. Він був занадто скромним, аби збрехати, і надто релігійним, аби дозволити собі видатися неввічливим. Тож сталося так, що він у перший же день своїх літніх вакацій пішов навідати якихось своїх друзів. Наступні шість тижнів цілковито належали йому — він не мав жоднісіньких справ. Тож він трохи побалакав, випив дві чашки чаю, а тоді зібрався з духом і, затинаючись, сказав:

— Що ж, гадаю, мені...

Та господиня дому відповіла:

— О, ні! Пане Джонс, ви й справді не можете побути в нас ще трішки?

Джонс завжди був правдивим.

— Та ні, — відказав він. — Звісно, я...е... можу ще побути.

— Тоді не йдіть, прошу вас.

І він залишився. Випив одинадцять чашок чаю. Надворі сутеніло. Він підвівся.

— Що ж, тепер, — мовив він несміливо, — гадаю, мені й справді...

— Вам треба йти? — ввічливо запитала господиня. — Я подумала, либонь, ви могли б залишитися на вечерю?

— О так, ви знаєте, я міг би, — відказав Джонс, — якби...

— То зостаньтеся, будь ласка. Я впевнена, що мій чоловік буде втішений.

— Гаразд, — сказав він кволо. — Я залишуся.

І він пірнув назад у крісло, напоєний по горло чаєм і геть нещасний.

Повернувся додому татусь. Вони сіли до столу. Упродовж усієї вечері Джонс збирався відкланятися о восьмій тридцять. Уся сім'я міркувала, чи пан Джонс тугодум і тухтій, чи просто тугодум.

Після вечері мамуся вирішила «розворушити» його і заходилась показувати йому фотографії. Вона показала йому увесь родинний музей — декілька грубесних альбомів — світлини татусевого дядечка та його дружини і мамусиноного брата та його маленького хлопчика, страшенно цікаве фото приятеля татусевого дядька у бенгальській уніформі, страшенно вдале фото собаки компаньйона татусевого дідуся і просто жахливе фото татуса, якого до маскараду вирядили дияволом. До восьмої тридцять Джонс переглянув сімдесят одну світлину. Залишалося ще близько шістдесят дев'яти. Джонс підвівся.

— Тепер, з вашого дозволу, я мушу сказати: «На добраніч», — мовив він благально.

— Сказати на добраніч!? — відповіли йому. — Але ж зараз лише пів на дев'яту! Ви маєте якісь справи?

— Та ні, ніяких, — зізнався він і пробурмотів щось про те, що залишиться на шість тижнів, а відтак гірко розсміявся.

Саме тоді виявилось, що улюблене чадо господарів, такий собі милий малий шибайголова, заховав капелюх пана Джонса; тож татусь сказав, що він мусить залишитися і запропонував йому люльку та балачку. Татусь викупив люльку і почастивав Джонса балачкою, а той і далі сидів у них. Відтак татусь почав дуже стомлюватися від Джонса і виявляти нетерплячку, і врешті з уїдливою іронією запропонував Джонсу зостатися на ніч — у них знайшлася б для нього така-сяка постіль. Джонс не вловив іронії і подякував йому зі сльозами на очах. Тож татусь поклав його спати у вільній кімнаті, проклинаючи його усім серцем.

Наступного дня після сніданку татусь подався на роботу до Сіті, залишивши убитого горем Джонса бавити малюка. Той геть утратив мужність. Усенький день він збирався піти геть, але ця ситуація так його рознервувала, що він просто не зміг. Коли ввечері татусь повернувся

додому, то був прикро вражений, виявивши, що Джонс і досі не пішов. Він вирішив виманити його жартом і сказав, буцім вже думає про те, що йому доведеться правити з нього плату за столування. Ха-ха! Бідолашний молодик якусь мить безтямно витріщався на нього, а тоді щосили потиснув йому руку, заплатив за пансіон на місяць наперед і, втративши самовладання, заридав, немов дитя.

У подальші дні він був понурий і неприступний. Ясна річ, що він безвилазно сидів у вітальні, і брак повітря та фізичних навантажень почав погано позначатися на його здоров'ї. Він збував час, п'ючи чай і розглядаючи фотографії. Міг годинами стояти перед світлиною приятеля татусевого дядечка в бенгальській уніформі — розмовляючи з нею, а часом розлючено клянучи її. Його розум помітно слабшав.

Урешті настала катастрофа. У жахливому гарячковому маренні його віднесли нагору. Подальший перебіг недуги був просто страшним. Він нікого не впізнавав, навіть приятеля татусевого дядечка у бенгальській уніформі. Часом підхоплювався на ліжку і пронизливо кричав: «Що ж, гадаю, мені...», а тоді відкидався на подушку зі зловісним сміхом. Відтак знову підстрибував і кричав: «Ще чашку чаю і побільше фотографій! Побільше фотографій! Ха! Ха!».

Урешті-решт, після місяця мук, в останній день його вакацій, він відійшов у кращі світи. Кажуть, що коли прийшла його остання хвилина, він сів у ліжку із чарівним упевненим усміхом, що осяяв його обличчя, і мовив:

— Що ж... ангели кличуть мене до себе; боюся, я й справді мушу вас зараз покинути. На все добре!

І його дух вирвався зі своєї в'язниці так стрімко, як перестрибує через паркан кіт-утікач.

ЗМІСТ

Зі збірки «Літературні ляпи» (1910).....	3
Моя фінансова кар'єра	4
Жахлива доля Мельпоменуса Джонса	7
Як уникнути одруження.....	11
Як бути лікарем	14
Нова патологія	19
Відповідь поету	23
Життєпис Джона Сміта	24
Як я позичав сірника	29
Зі збірки «Нісенітні новели» (1911).....	31
З. або НАДзвичайна розповідь про НАДприродне... ..	32
Чоловік в азбесті: алегорія майбуття	43
Зі збірки «За позамежним» (1913)	57
Стоматолог і газ	58
Мій незнаний приятель	62
Зі збірки «Безтямна писанина» (1918).....	69
Мої особисті пригоди у світі духів	70
Зі збірки «Гогенцоллерни в Америці» (1919).....	81
Мистецтво бесіди.....	82
Зі збірки «Сад безумства» (1924).....	95
Людська пам'ять	96
Зі збірки «Короткі замикання» (1928).....	103
Умовивід як мистецтво.....	104
Люби мене, люби мої листи	108
Пошуки героїні.....	112
Видатний Нишпорка	117

Зі збірки «Залізний чоловік і бляшана жінка» (1929)	139
Коли суспільний контроль є цілковитим	140
Зі збірки «Смійтеся з Лікоком» (1930).	145
Як ми святкували День матері	146
Омана містера Бата	150
Ретроградне існування містера Джагінса	156
Зі збірки «Дні в Утопії» (1932).	161
Братерський союз	162
Зі збірки «Останні сторінки» (1945).	191
Живучи з убивством	192